

הפקק שהשתחרר, ההסברה שאיננה

השאלה היא, האם מדינה דמוקרטית לא יכולה לתמוך בקבוצת אוכלוסייה ייחודית שהיא חפצה בהמשך קיומה כחברת לומדים? ברור שהמדינה יכולה לתמוך באברכי הכוללים. בישראל יש כל מיני סעיפי תקציב המוקצים לכל מיני גופים שונים ומגוונים, ודווקא באברכי הכוללים לא ניתן לתמוך, חרף קיומה של הבעיה הסוציאלית! שופטי בג"ץ לוקחים שכבת אוכלוסייה שמאוד סובלת מבחינה כלכלית, וגוזלים מפתה בבת אחת, ללא תקופת מעבר לממשלה לתקן את החוק. אחרי 10 שנים מבטלים את הזכות באבחה אחת. אם במשך עשור זה היה ב"קנה" וכלום לא קרה, אז אי-אפשר לומר לכנסת, תתארגנו באמצעים שונים כך שפסק הדין יכנס לתוקפו בעוד שנה.

מדובר בפסק דין בעל אמירה מאוד נחרצת של שופטי בג"ץ שאומרים: "תדרו לנו מהגב, וזהו". לדעת, גם הציבור החרדי צריך לשמוע את מה שאומרים לו. הדבר מחייב גם אותנו להסברה ולארגון, ולהרבה מאוד דברים. אינך יכול להיראות כל כך 'לא נחמד' ולצפות שיתנו לך כסף, לקחת אותו בכפייה במקום בדרכי שכנוע ודיאלוג.

כמשפטן, אינני בא לתקן את הציבור ורואה את הבעיה האמיתית בפסק הדין הזה בביטולו של חוק מחמת דבר קונטרוברסלי - זה כבר חידוש עצום, המעיד על אומץ רב. שופטי בג"ץ לקחו את מדיניות האקטיביזם השיפוטי צעד אחד קדימה, כדי לראות מה תעשה הכנסת. עם ביטולו של חוק הכנסת מטעמים של אי-שוויוניות בלבד נפרצו כל הקווים האדומים, שמנעו עד היום לבטל באבחה אחת את חוק הנישואין והגירושין לפי דין תורה. מחר עוד יגידו, חלילה, לכולנו שהחוק הזה לא שוויוני, לכן איננו חוקתי ויש לבטלו.

שופטי בג"ץ לוקחים ציבור עני ומדרדרים אותו לעוני עמוק יותר, שכן מדובר בפתם של ילדים ובתקצוב דל. תמיד ידעת, שבשם עיקרון השוויון לוקחים כסף מהשכבות המבוססות ומחלקים אותו לשכבות העניות. ואילו כאן, מחמת עיקרון השוויון, שופטי בג"ץ פגעו בעניים. מדובר בחידוש בעל קנה

מידה עולמי שטרם נשמע כמוהו. על שופטי בג"ץ היה ליטול את סכום התקציב של 121 מיליון שקלים שהופרשו עד היום להבטחת ההכנסה של אברכי הכולל החרדים, ולהציע לכנסת להחיל אותו גם על סטודנטים, אבל לא לבטל את הזכאות מהזכאים עד היום. רצונם של שופטי בג"ץ ליצור מצב של שוויון בחלוקה תקציבית לא מאפשר להם לשלול את הזכויות ממי שקיבלם עד היום. שכן, השוויון מחייב לתת לאנשים נוספים, במקום לשלול מכולם. אם אין לכנסת ולממשלות ישראל תקציבים לחלק לכולם, אז שהשופטים יפסקו כי על חברי הכנסת למצוא מסגרת תקציבית נוספת עבור מי שאינם זכאים כיום להבטחת הכנסה. (הביא לדפוס: ישראל דיאמנט)

בפסק הדין שבו שופטי בג"ץ שללו השבוע את זכותם של אברכי הכוללים החרדים לקבל קצבת הבטחת הכנסה יש חידוש עצום, שאינני בטוח עד כמה אנו ערים למשמעויות מרחיקות הלכת שלו.

אם עד היום, כאשר שופטי בג"ץ ביטלו חוק, זה אף פעם לא נעשה כתוצאה מפגיעה בעיקרון השוויון, אלא תמיד היו לכך עילות משפטיות נוספות, הרי שהפעם ביטלו חוק רק בשל הפגיעה בעיקרון הזכות לשוויון. צריך להבין שעיקרון השוויון לא נכלל במפורש בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, אלא זאת פרשנות של נשיא בית המשפט העליון לשעבר, פרופסור אהרן ברק. והשופט פרופסור יצחק זמיר חלק עליו על כך.

הסיבה לכך שעיקרון השוויון לא התקבל כעיקרון יסודי חוקתי בארץ נובעת משורש ההתנגדות של הציבור הדתי לחוקה, מחשש לביטול כל החקיקה הדתית. כך שהמשמעות של פסק הדין המכונה 'בג"ץ האברכים' היא פטאלית.

שימו לב, כיצד בקצב של חודשים ספורים, זהו פסק הדין השלישי במספר שבו שופטי בג"ץ מבטלים את חוקי הכנסת, מה שלא קרה אולי בחמש השנים האחרונות. כוונתי לפסק דין של בג"ץ שביטל את בתי הסוהר הפרטיים, פסק דין נוסף שביטל את הרפורמה בסבסוד טיפולי השיניים לילדים, שהוביל סגן שר הבריאות יעקב ליצמן, וכעת פסק דין שביטל את זכאותם של אברכי הכוללים להבטחת הכנסה. אם עד היום הכנסת לא ראתה את עצמה מאוימת כאשר שופטי בג"ץ ביטלו את חוקי הכנסת, בגלל שהשופטים ידעו לרסן את עצמם וביטלו במשך עשר שנים כשמונה חוקים, כעת הקצב של ביטולי החוקים התגבר בבת-אחת, כאילו "השתחרר איזשהו פקק". וכאשר השסתום נפרץ, אז כמו שיש כוחות שוק, כך יש גם כוחות טבע, ונראה לי שהכנסת לא תשקוט יותר על השמרים מנטילת הסמכויות מידיה, והציבור הדתי לא יסכים שעיקרון השוויון יהיה בעל מעמד חוקתי שמכוחו מבטלים חוקים של הכנסת.

גם העיתוי של פרסום פסק הדין, כחלוף 10 שנים מהגשת העתירה לבג"ץ, איננו מקרי, לנוכח הסמיכות למתן פסק הדין בעניין "בית יעקב" בעמנואל. אמנם מבחינה משפטית לא ניתן לכרוך את שני פסקי הדין בכריכה אחת, אולם את שתי העתירות מאפיין דו שיח של חירשים בין הצדדים. יש כאן רוב ומיעוט של חברה ישראלית שהופכת להיות יותר ויותר רב-תרבותית. התרבות הולכת ומתרחקת. ההבנה של מוקד אחד כלפי המוקד השני הולכת ונעלמת. זה מתרחש גם בגלל שכל אחד מהמוקדים הופך ליותר ויותר קיצוני, וגם מסיבה אחרת: הסבא הדתי שנפטר משאיר אחריו פער עצום בין הדורות. החילוני החדש כבר לא יודע מהו בית הכנסת ומיהו בחור ישיבה. למשל, בזמנו סיפרה בערגה שופטת בית המשפט העליון מרים בן-פורת, כיצד בצעירותה נהגו להתארח בביתם בליטא בחורי הישיבות שאכלו מה שנקרא 'מיים', משום שלא היו פנימיות. השופטים של הדור הקודם עוד ידעו מה זה להיות בחור ישיבה, אך השופטים של היום מסתכלים על בחור ישיבה כעל סתם אדם שלא עובד, למה מגיע משהו בכלל?

שופטי בג"ץ לוקחים ציבור עני ומדרדרים אותו לעוני עמוק יותר. תמיד ידענו, שבשם עיקרון השוויון לוקחים כסף מהשכבות המבוססות ומחלקים אותו לשכבות העניות. ואילו כאן, שופטי בג"ץ פגעו בעניים. מדובר בחידוש בעל קנה מידה עולמי שטרם נשמע כמוהו

ד"ר עו"ד אברהם ויינרוט הוא מומחה למשפט מסחרי וציבורי, שותף בכיר במשרד ד"ר י. ויינרוט ושות'. ספרו החדש 'החיים בהלכה - עקרונות יסוד ומקרי גבול' הופיע לאור בהוצאת 'פלדהיים'